

PAX

Vrede.
Wie
durft?

Magazine.

4 Winter 2015
www.paxvoorvrede.nl

Libanon snakt
naar een cultuur
van vrede

Lastige vragen
over handel

Hoe wapens levens in
Oekraïne verwoesten

PAX: Vrede op aarde!

Het is soms zoeken naar lichtpuntjes in deze donkere wereld. De aanslagen van vrijdag 13 november in Parijs staan nog vers in ons geheugen gegrift. Hoe verdrietig en angstig ook, de reacties daarop kunnen we toch heel voorzichtig kleine lichtpuntjes noemen: onze veerkracht is groter dan gedacht.

Terugblikkend op 2015 is ook het burgerinitiatief van PAX dat oproept tot een nationaal verbod op kernwapens - inmiddels aangeboden aan de Tweede Kamer - een lichtpuntje.

De komst van vluchtelingen waarvan er sinds deze zomer ook meer naar Nederland komen, confronteert ons met onze eigen onmacht. Konden we dit nu echt niet zien aankomen? De oorlog in Syrië gaat al bijna haar vijfde jaar in. Dat mensen nu toch voor ons land kiezen, is dat nu geruststellend of juist niet? Blijkbaar achten zij Nederland een veilig land. Dat zou een lichtpuntje moeten zijn. En toch bekruipt ons ook het gevoel dat Nederland misschien wel eens niet zo'n paradijs is. Kunnen we de vluchtelingen bieden waar zij op hopen, namelijk hun leven weer oppakken? Kunnen ze een huis en een baan krijgen? De weerstand die er ook is tegen vluchtelingen in dit land, laat zien dat menigeen zich onveilig voelt, zich achtergesteld voelt. Dat kunnen we niet zo maar terzijde schuiven. Tegelijkertijd is het ook onze verantwoordelijkheid om mensen die bedreigd worden te beschermen. Het zijn dilemma's waar we als vredesbeweging mee te maken hebben.

De energie die vrijkwam tijdens de Vredesweek is ook zo'n lichtpuntje. Een kleine impressie daarvan is te zien op de middenpagina's. In Libanon zoekt onze partner Kassem Istanbouli naar manieren om een cultuur van vrede te bewerkstelligen. Op zijn vrolijke manier weet hij het leven van de mensen lichter te maken.

De kerstboodschap van vrede komt niet altijd gelegen; schrikt ons op. Zo lijken ook de schaapjes en de herder op de kerstkaart, die in het hart van dit magazine te vinden is, te schrikken. Illustrator Len schrijft hier over: "Herder en schaapjes liggen lekker te knorren en worden dan in hun heerlijke slaap gestoord! Vrede op aarde! Je ziet de boodschap aankomen. Mijn hoop is dat wanneer de eerste schapen over de dam zijn, er nog meer open zullen staan voor deze boodschap." ♦

Helma Maas

We zijn benieuwd naar jouw reactie op PAX Magazine. Stuur een mail naar: PAXmagazine@paxvoorvrede.nl

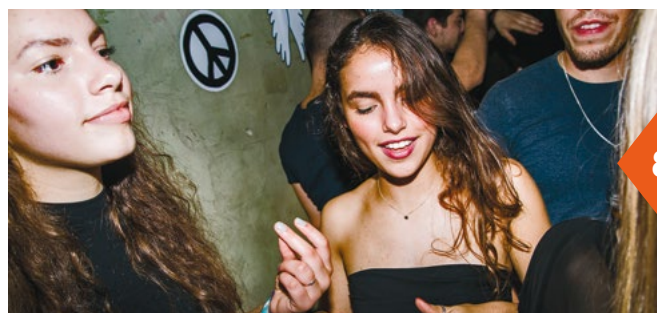
INHOUD

6

EEN CULTUUR VAN VREDE

Een gesprek met theatermaker Kassem Istanbouli over spanningen in de Libanese samenleving en hoe je verschillen tussen bevolkingsgroepen via kunst kunt overstijgen.

8

VREDESWEEK: VREDE VERBINDT

Het motto van de Vredesweek was actueel en riep op tot actie. PAX was erbij: bij de wandeling voor vrede, bij de colleegetour, bij Manifeest en bij een van de vele kerkdiensten.

Colofon

PAX Magazine Nummer 4 / Winter 2015

PAX staat voor vrede. Samen met mensen in conflictgebieden en kritische burgers in Nederland werken wij aan een menswaardige en vreedzame samenleving, overal in de wereld.

PAX Magazine verschijnt elk kwartaal en wordt toegezonden aan donateurs, sympathisanten en andere geïnteresseerden.

Redactie Suzanne van den Eynden, André van der Vlucht, Frederique Kram, Sabita Ribai, Edwin Ruigrok en Helma Maas-van der Vaart (eindredactie).

Productie Global Village Media, Amsterdam

Aan dit nummer werkten mee Jannie Kuik, Cerian van Gestel en Anne Hertman.

Fotografie o.a. Ali Alesh, Betephography, Dennis Bouman, Shody Careman, Gabriela Hengeveld, Haidar Fares, Pim Gerritsen, Bob Karhof, Lize Kraan, Daniel Maissan, Mats van Oosten, Dirk-Jan Visser en PAX-archieef.

Basisvormgeving Het IJzeren Gordijn, Amsterdam

Vormgeving Groep, merkcreatie en communicatie, Utrecht

Drukkerij Van der Weij, Hilversum

ISSN 2352-300X

PAX

Godebaldkwartier 74
3511 DZ Utrecht
Postbus 19318
3501 DH Utrecht
Tel : 030 - 233 33 46
Fax: 030 - 236 81 99
PAXmagazine@paxvoorvrede.nl
www.paxvoorvrede.nl
IBAN: NL03TRIO 0390 5150 00

PAX Magazine is beschikbaar in gesproken vorm voor mensen met een leesbeperking bij de Christelijke Bibliotheek voor blinden en Slechtzienden.

10

HANDEL NAAR DE WET

Is de humus die je op een broodje smeert nu afkomstig uit Israël of uit bezet Palestijns gebied? Een etiket er op en je weet het.

14

'IK BEGRIJP NIET WAAROM DIT GEBEURT.'

Het fotoreportage 'Collateral: the human cost of explosive violence in Ukraine' laat zien hoe explosieve wapens levens in Oekraïne verwoesten.

16

OP REIS MET... VINCENT BIJLO

"Syriërs, Nederlanders, Aziaten... we hebben allemaal dezelfde darmen en hersenen." Een uitspraak van de Ambassadeur van Vrede Vincent Bijlo.

KORT

4

Vrede verbindt

"Het is vanwege Syrië", schreeuwden de aanslagplegers terwijl zij onschuldige burgers onder vuur namen in het Parijse theater Bataclan. Het is vanwege Parijs dat Franse vliegtuigen enkele dagen later bombardementen uitvoerden op de Syrische stad Raqqa. Een stad waar ISIS-strijders zich achter onschuldige burgers verschuilen. Geweld lokt wraak uit. En wraak lokt weer nieuw geweld uit.

Een paar dagen voor de aanslagen in Parijs overleed de Franse denker René Girard. Zijn hele leven verdiepte hij zich in dit patroon van repeterend geweld. "Geweld is een razend vuur gevoed door de objecten die de vlammen willen smoren." Jij slaat mij. Ik sla je terug. Jullie bombarderen ons. Wij bombarderen jullie. Girard gebruikte hiervoor het woord mimesis dat staat voor nabootsing. Een verontrostende en tragische consequentie van deze nabootsing is volgens Girard dat strijdende partijen steeds meer op elkaar gaan lijken. Ze gebruiken hetzelfde geweld. Ze proberen zich moreel van elkaar te onderscheiden. Toch reageren zij op eenzelfde wijze op elkaar.

Wraak en weerwraak voeden het vuur van het geweld. Wij bombarderen ISIS, en ISIS brengt bomvesten tot ontploffing. Waar eindigt dit? Girard biedt ons een ander perspectief op het geweld in onze tijd. Zijn antwoord op het geweld in Parijs zou zijn dat we de vicieuze cirkel van geweld moeten doorbreken. Dat we moeten weigeren om het geweld van de tegenstander na te bootsen. Het denken van Girard staat niet voor een naïeve vorm geweldloosheid. Het is een radicale weigering om in de tredmolen te lopen van tekortkomingen en tragische fouten in het Midden-Oosten. Het is een scherpe kritiek op de militaire escalatie die voorbij gaat aan het feit dat extremisme kon opbloeien op de puinhopen van eerdere militaire fiasco's.

Het doorbreken van het geweld is mogelijk. Antoine Leiris verloor zijn vrouw in het theater Bataclan. Hij zei: "Jullie wilden me angst aanjagen waardoor ik wantrouwend naar mijn medemensen zou gaan kijken en mijn vrijheid zou opofferen voor mijn veiligheid. Maar jullie hebben verloren. Jullie zullen niet mijn haat krijgen."

Als we ons voor vrede willen inzetten moeten we onze neiging tot nabootsing doorbreken. Vrede is vooral een opdracht om verbinding te zoeken en te herstellen. Die radicale opdracht klinkt opnieuw in de donkere nacht van Kerstmis. ♦

Jan Gruiters, algemeen directeur van PAX

Scholierenproject Srebrenica

Op scholengemeenschap Lek en Linge in Culemborg hebben de HAVO-leerlingen dit jaar gekozen voor een bijzonder project. Het gaat over Srebrenica en de genocide die daar in juli 1995 heeft plaatsgevonden. Onder de titel 'De Zilveren Stad' vindt met steun van PAX en het fonds een reeks van activiteiten plaats: een tweedaagse scholenconferentie, ontmoetingen met Dutchbatters, overlevenden uit Srebrenica, medewerkers van de ambassade van Bosnië-Herzegovina en Bosnische vluchtelingen. De leerlingen werken aan een theaterstuk over Srebrenica en ze schrijven een profielwerkstuk 'maatschappij en geschiedenis' dat meetelt voor het eindexamen. De leerlingen Mats, Richelle, Edwin en Lonneke en lerares Anne van Luijtelaar vertellen erover: "We kozen ervoor door het bezoek van een Dutchbatveteraan op school", zegt Edwin. "Je schaamde je een beetje dat je er niet meer van wist." Lerare Anne van Luijtelaar voegt toe: "We wilden de wereld in de klas brengen en de leerlingen ook echt in de wereld zetten." Als klap op de vuurpijl mochten de leerlingen naar Srebrenica op reis. Een indrukwekkende ervaring, omdat de stad er gedeeltelijk nog hetzelfde uitziet. Ze logeerden veelal bij nabestaanden van de slachtoffers. Voor Lonneke kwam het heel dichtbij toen ze ontdekte dat haar vader als Dutchbatter naar Srebrenica uitgezonden had moeten worden. Dat ging uiteindelijk niet door, maar toch. Mats heeft vooral gefotografeerd, de grafstenen in Potocari vond hij het meest indrukwekkend. Richelle is onder de indruk geraakt van de inwoners van Srebrenica die heel open zijn en hun verhaal kwijt willen. Het project duurt nog tot het einde van het schooljaar. Met twee zeecontainers die op school worden ingericht als expositieruimte en toneel, maken de leerlingen een tour langs basisscholen in de regio.

PAX met kernbom in de Tweede Kamer

PAX Campagneleider Krista van Velzen loodste op 29 september een dummy van een kernbom het Tweede Kamergebouw binnen. Daarin zaten de handtekeningen van de ruim 45.000 mensen die het burgerinitiatief van PAX dat oproept tot een nationaal verbod op kernwapens, ondersteunen. Nu is de politiek aan zet. Dankzij het burgerinitiatief, dat gesteund werd door het Nederlandse Rode Kruis en de ASN Bank, moet de Tweede Kamer debatteren over een nationaal verbod op kernwapens.

Van Velzen benadrukte in haar toespraak voor de leden van bijna alle Tweede Kamerfracties dat de ondertekenaars van het burgerinitiatief niet alleen staan. "Een opiniepeiling van het Rode Kruis laat zien dat 85% van de Nederlandse bevolking van deze massavernietigingswapens af wil. De Tweede Kamer heeft in verschillende moties laten zien de kernwapentaak snel te willen beëindigen, maar de regering heeft tot nu toe geen concrete uitvoering gegeven aan deze wens. Als de Nederlandse regering een verbod op kernwapens instelt, neemt ze zowel de wens van een meerderheid van de bevolking serieus als het belang dat ze voortdurend zegt te hechten aan nucleaire ontwapening." Bij het ter perse gaan van deze editie van PAX Magazine was nog niet bekend wanneer het debat wordt gehouden.

Volg de laatste ontwikkelingen via www.paxvoorvrede.nl

Ineke Bakker nieuwe voorzitter IKV

"Tijdens mijn tijd bij de Raad van Kerken heb ik veel met de vredesorganisatie samengewerkt. Ik denk dat het nu belangrijk is om de relaties met de lidkerken te versterken en verbindingen te leggen met initiatieven als de Pelgrimage voor Gerechtigheid en Vrede van de Wereldraad van Kerken." Sinds dit najaar is Ineke Bakker voorzitter van het IKV-bestuur. Naast de Pax Christi-Ledenraad is

IKV opdrachtgever van PAX. "Ik wil naast mijn werk op lokaal niveau in Den Haag voor Stek, waar problemen van armoede, migratie, integratie, polarisering en radicalisering heel concreet zijn, ook bijdragen aan versterking van het vredeswerk vanuit de kerken in de wijdere wereld."

"Nederland is steenrijk maar ook doodsbang. Niet voor niets scoren populistische politici hoog in de peilingen. Christenen zijn net mensen. Ook zij hebben niet zelden twee zielen in hun borst. Zij kennen gevoelens van onbehagen en onzekerheid, maar willen ook luisteren naar de oproep van het evangelie. Mensen in nood laat je niet in de steek maar moet je helpen. Het opnemen van vreemdelingen is niet voor niets één van de werken van barmhartigheid. Samen zijn wij tot veel in staat!"

In juni 2015 werd Mgr. Dr. Gerard De Korte tijdens de 'Nacht van de Theologie' tot 'Theoloog des Vaderlands' gekozen voor de periode van één jaar.

Seminar over moedig leiderschap 1 en 2 april

Dag Hammarskjöld (1905-1961) was van 1953 tot zijn dood secretaris-generaal van de Verenigde Naties. In die hoedanigheid stond hij middenin de wereldpolitiek en had hij te maken met verschillende crises. In 1961 werd zijn vliegtuig op weg naar Ndola in Rhodesië, het latere Zimbabwe, neergeschoten. Na zijn dood werd er een dagboek gevonden met de titel 'Merkstenen'. Het boek getuigt van een universele mystiek en is in meer dan 60 talen vertaald. Voor zijn werk is hem postuum de Nobelprijs voor de Vrede toegekend.

Deze tijd vraagt om moedig leiderschap. De moed om angsten te overwinnen, door te zetten, onafhankelijk te denken en om beslissingen te maken. Dag Hammarskjöld, Nobelprijswinnaar voor de Vrede, stelt dat dit begint met overgave. In een 24 uren-seminar wil PAX, in samenwerking met de Oud-Katholieke Kerk van Nederland, Hammarskjölds bespiegelingen over mystiek en politiek in het hier en nu zetten. Onder leiding van verschillende sprekers worden deelnemers, in een sfeer van rust en meditatie, uitgedaagd om de moed in zichzelf te vinden.

Aanwezig zijn de preses van de Protestantse Kerk in Nederland Karin van den Broeke, de aartsbisschop van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland Joris Vercammen, Carola Schouten van de ChristenUnie, Herman Kaiser, burgemeester van Arnhem en Karl Gustav Hilding Hammar, hoofd van de Kerk van Zweden tot 2006 en groot kenner van Dag Hammarskjöld.

Waar: conferentieoord Mennorode, in Elspeet.

Kosten: 150 euro, inclusief maaltijden en één overnachting

Taal: De lezingen zijn in het Engels en de gesprekskringen in het Nederlands

Aanmelden: <https://actie.paxvoorvrede.nl> en klik de actie 'seminar-moedig-leiderschap' aan.

Zijn land is de afgelopen tientallen jaren vaak strijdtoneel geweest van rivaliserende groepen milities. Hoewel vluchtelingen uit Syrië er veiligheid zoeken, blijven spanningen in de Libanese samenleving toch vaak aan de oppervlakte komen. Een cultuur van vrede is er nog niet. Daar probeert PAX samen met Rasseem İstanbouli verandering in te brengen.

Theatermaker Rasseem İstanbouli wil verbinden

Foto: Pim Gerritsen

EEN CULTUUR VAN VREDE

Door Helma Maas

Kinderen in het Al Hamra theater in Tyrus. Fotograaf: Haidar Fares.

De Libanees Kassem Istanbouli is een van de enthousiaste pleitbezorgers van een cultuur van vrede. Hij is 29 jaar en theatermaker van beroep. Dat talent wil hij inzetten om vrede te bewerkstelligen in de verzuilde samenleving van Libanon. In Libanon zijn de mensen verdeeld in groepen op basis van hun geloof en afkomst. Zodra de demografische verhoudingen in de samenleving veranderen, ontstaat er spanning en een machtsstrijd. Zo moet de president christen zijn, de premier een soenniet en zijn de zetels in het parlement verdeeld over de verschillende religieuze groepen.

Familiegeschiedenis

Zelf is Istanbouli, zoals zijn naam al zegt, voortgekomen uit een familie die ooit in Turkije woonde. Opa Istanbouli was visser en wist nog dat zijn vader ooit uit het Ottomaanse Rijk naar Libanon was gekomen. Opa Istanbouli was goed in verhalen vertellen, een echte *hakawati*. Als hij niet op de zee was, vertelde hij verhalen in het café.

Later werkte hij als operateur in een bioscoop. Sinds een jaar heeft Istanbouli het vermaarde Cinema Al Hamra in Tyrus heropend. Op die plek, waar ooit Egyptische films, oude westerns en de Italiaanse films van Fellini draaiden, kijken mensen nu naar films gemaakt door jongeren uit Tyrus zelf. Het oude projectiescherm waar de kogelgaten nog inzitten, hangt er nog steeds. En iedere week is er een bioscoopvoorstelling. In december organiseert hij zelfs een filmfestival.

“Ik kwam er al vroeg achter dat oorlog big business is.”

Istanbouli: “Ik werk het hele jaar door met kinderen en jongeren. Het is mooi dat ze nu eens de films die ze zelf maken, kunnen laten zien in hun eigen stad. Daarnaast wil ik dat ze eens wat meer van de wereld zien en daarom vertonen we ook films uit het buitenland.”

Vluchtelingen

Tyrus is een stad van vluchtelingen. Dat is van oudsher al zo. Vroeger kwamen de Armeniërs, nu zijn het Palestijnen en Syriërs. De moeder van de theatermaker is een Palestijnse die haar zoon in een vluchtelingenkamp ter wereld bracht. Istanbouli's opa van moeders zijde was na 1948 gevlucht toen de staat Israël opgericht werd.

Van jongs af aan is hij gewend aan oorlog en vluchten. Istanbouli: “Toen ik tien werd begon mijn verjaardag met een Israëlische luchtaanval. Op mijn twintigste verjaardag vielen de bommen zelfs op gebouwen van het Rode Kruis. Ik heb toen ook veel familie en vrienden verloren. En zelfs nu maken de clustermunitie en de landmijnen nog veel slachtoffers. Ik kwam er al vroeg achter dat oorlog big business is. En daar wil ik me verre van houden. Mijn droom is altijd geweest om theater te maken.”

Geëngageerd theater

Istanbouli's moeder kan goed zingen en zij en haar man stonden achter hem toen hij besloot om een theateropleiding te volgen. Op de middelbare school blonk hij al uit. Maar hoewel hij zich niet met politiek wil bemoeien, is Istanbouli wel degelijk een geëngageerd theatermaker. “In 2008 maakte ik straattheater onder andere over de Gaza-oorlog. Onrecht inspireert toneelschrijvers. Na de Arabische revolutie van 2011 zijn er veel nieuwe stukken geschreven, zoals nu ook over de oorlog in Syrië. Anderzijds doe ik ook oude stukken van de Spaanse schrijver Llorca die over vrouwenrechten gaan. Sommige stukken heb ik in wel twintig landen opgevoerd. En wat ik leuk vind, ook nu we zelf een eigen plek als het Hamra theater hebben, is om gewoon op straat of op het strand een stuk te spelen. Vaak ook met amateurspelers.”

Elkaar ontmoeten

Istanbouli vindt het belangrijk dat ook de stad Tyrus een plek is waar mensen hun mening durven te geven. Ook al ligt Tyrus maar op een uur rijden van de hoofdstad Beiroet, cultureel gezien gebeurt er niet zo heel veel. “Ik wil de inwoners van Tyrus laten kennismaken met de rest van de wereld. Daarom heb ik in juni dit jaar een aantal buitenlandse theatergezelschappen bij elkaar gebracht. Uit Iran, maar ook uit Saudi-Arabië, uit Libië en uit Spanje. We weten weinig van elkaar en daardoor krijg je vooroordelen. Daarom vind ik het belangrijk dat mensen van diverse achtergronden, culturen en godsdiensten elkaar ontmoeten. Ik doe ook workshops met kinderen in de vluchtelingenkampen. Dat varieert van muziekles, theater, storytelling, schilderen, maar ook vechtsporten. Dat alles heeft natuurlijk ook een psychotherapeutische kracht. Alleen zo kan er een cultuur van vrede ontstaan.”

Sinds kort is er een uitwisseling met het Rietveld Lyceum, een middelbare school in Doetinchem. Leerlingen die het vak culturele en kunstzinnige vorming volgen, hebben al met Istanbouli kennisgemaakt. Via Skype blijven zij in contact met hem en wisselen filmpjes en foto's uit van hun cultuur, familie en school. De studenten van het Istanbouli Theater in Tyrus doen hetzelfde vanuit Libanon. Hiermee inspireren de leerlingen elkaar en overbruggen leeftijdsgenoten uit Libanon en Nederland verschillen via kunst. ♦

Vredesweek: **VREDEVERBINDT**

Van Assen tot Vlissingen organiseerden PAX-vrijwilligers honderden evenementen voor vrede. Er ontstonden ook nieuwe initiatieven. Het motto 'Vrede verbindt' was actueel en riep op tot actie. Alle initiatieven om iets voor vluchtelingen te doen, zijn tekenen van verbondenheid en solidariteit. Het zet politici aan tot daden. PAX was erbij: bij Peace Out voor kinderen, bij de Walk of Peace, bij de colleegetour, bij Manifeest en bij een van de kerkdiensten.

HELKE WOLTERS
van de Wereldraad van Kerken
(met microfoon)

Met deze Walk of Peace geven wij uitdrukking aan het fundamentele recht op hoop. Recht op hoop op vrede.

SARJITA BAJNATH (rechts)
van de Ambassade van Vrede Amsterdam-Zuidoost

Vrede begint zodra wij elkaar echt horen, zien en het verdriet en de onrechtvaardigheid serieus nemen.

BRUGGENBOUWSTER LINA (uit Syrië)

Bedankt voor jullie steun. Dit is het beste nieuws dat ik in drie maanden gehoord heb. Moge God je plezier bezorgen net zoals jij mij nu plezier hebt bezorgd.

REIN VAN DER ZWAN
van PKN gemeente
De Bron

God van vrede, we danken u voor uw verbondenheid met ons. Voor vrede en heil dat U ons aanbiedt. We zijn er zo ver van vandaan. Heer ontferm u.

TINKEBEU (rechts)

Tijdens het Manifeest liet ik het publiek kennismaken met Tamana Amiri. Zij is de dochter van Feda, een man die al zijn rechten verloor op basis van slechts een verdenking.

NAWRAS (uit Irak)

Ik bewaar dit fotoboek dicht bij mijn hart. Ik voel mij door deze selfies zo ontzettend gesteund, dat ik mijn werk weer vol goede moed kan voortzetten.

MARGARITHE VEEN (rechts)

De Walk of Peace is voor mij een teken van verbinding met verschillende mensen op dezelfde weg. Verbinding is ook een roos vanuit de moskee naar het joods kindermemoriaal brengen, om van daaruit gebeden te schrijven en die te verbinden met de andere gebeden.

LOÏS UIT AMERSFOORT (rechts)

We hebben voor de kinderen die naar Nederland komen tekeningen gemaakt die ze boven hun bed kunnen hangen.

**HESTER VAN OMMEREN,
IJSANNE VEJDT EN ZUJEIKHA
MOHAMMED**

Een wilde maar vredige reis op lijn 22 kán! Dank aan PAX voor een geweldige nacht tijdens het Manifeest.

Handel, conflict en
mensenrechten
in Israël en Palestina

Handel naar de wet

Door Helma Maas

Wat eten we met kerst? Een duurzaam kerstdiner met fair trade producten, een veganistische maaltijd? Of houden we het eenvoudig en willen we met kerst liever niet de nadruk op eten leggen? De consument die een betere wereld wil, wordt geconfronteerd met de vraag of hij soms onbedoeld meewerkt aan het in stand houden van conflicten. Is de humus die je op een broodje smeert nu afkomstig uit Israël of uit een gebied dat door de Israëli's bezet is en eigenlijk behoort aan de Palestijnen? Lastige vragen over handel, conflict en mensenrechten.

Kun je met goed fatsoen handelen met een land dat zich niet aan de mensenrechten houdt? De afgelopen tientallen jaren is die vraag vaak gesteld door actiegroepen, politici en consumenten. Het ging om het kopen van Ouspan bloedsinaasappels en tanken bij Shell tijdens het Apartheidsregime in Zuid-Afrika, of Chileense en Argentijnse producten tijdens de dictatuur van Pinochet en Videla. En sinds ruim een jaar voert PAX actie tegen bloedkolen uit Colombia. Over handel met Rusland en China is er nog bijna dagelijks discussie. Iedere keer als er met Saudi-Arabië een grote order wordt afgesloten, laait de discussie op of je met zo'n regime wel zaken mag doen. Hoe gaan we om met Israëlische nederzettingen op bezet

De Bezetting doelt op het gebied dat Israël sinds de oorlog van 1967 veroverde en bezet houdt. Dat is de Westelijke Jordaanoever, Oost-Jeruzalem, de Golanhoogte en de Gazastrook. De Israëlische nederzettingen en het Israëlische leger werden in 2005 terug getrokken uit de Gazastrook. Desondanks is Gaza nog steeds bezet gebied; Israël heeft de volledige controle over de buitengrenzen en grijpt als bezetter in waar het dat nodig acht.

Palestijns gebied waar allerlei fabrieken en landbouwbedrijven staan? Kun je daar dan wel mee handelen? Voor veel landen in de Europese Unie is dit een heikel onderwerp. Toen de EU richtlijnen uitvaardigde voor etikettering van producten die uit Israëlische nederzettingen op bezet gebied afkomstig zijn, beschuldigde de Israëlische regering de EU ervan dat het de opmaat zou worden naar een boycot van alle Israëlische producten. In het verlengde daarvan volgde de beschuldiging van antisemitisme.

Een etiket geeft informatie

PAX heeft vanaf 2014 Nederlandse supermarkten gevraagd om producten uit de Israëlische nederzettingen te weren en om tenminste aan te geven waar de producten, waar 'herkomst Israël' op staat, nu echt vandaan komen. Dat etiket moet aangeven

of een dadel uit Israël komt, binnen de grenzen zoals erkend door de VN, of uit de Israëlische nederzettingen op Palestijns bezet gebied. Dit pleidooi voor etikettering doet PAX mede op aandringen van Israëlische vredesactivisten. **Jannie Kuik** is programma-leider Israël en Palestina bij PAX. Zij heeft veelvuldig contact met zowel Israëlische als Palestijnse organisaties en opinieleiders. Een van hen, professor **İzhak Schnell** doceert geografie aan de Universiteit van Tel Aviv: "Etikettering is informatie verstrekken. Natuurlijk wil ik dat het economisch goed gaat met Israël, maar niet ten koste van alles. De kolonisten die zich in de bezette gebieden gevestigd hebben, horen daar niet te zijn." Kuik voegt toe: "PAX spreekt vooral de Nederlandse bedrijven aan die handelen in producten die afkomstig zijn uit de bezette gebieden. Daarnaast pleiten we bij de Nederlandse regering en de Europese Unie voor een beter beleid ten aanzien van Israël. PAX vindt net als de Israëlische vredesactivisten dat de nederzettingenpolitiek het vredesproces tussen Israël en de Palestijnen frustrereert. Als de regering van Israël steeds meer land van de Palestijnen gebruikt voor nederzettingen wordt een twee-statenoplossing op den duur onmogelijk. Dat is nog afgezien van het gegeven dat vestiging van de eigen bevolking in bezet gebied en het gebruik door de bezetter van de grondstoffen in dat gebied verboden is in het internationaal recht." PAX koos voor een actie waar veel Nederlanders aan mee konden doen: boodschappen doen in een supermarkt doen we bijna allemaal. De vier grote supermarktketens Jumbo, C1000, Plus en Albert Heijn kregen honderden mailtjes en brieven van bezorgde klanten. De supermarkten reageerden dat ze zich niet met politiek willen bemoeien, maar ook zij willen graag duidelijkheid. Via hun branchevereniging vroegen ze de minister van Economische Zaken om duidelijke richtlijnen.

Rol van de Europese Unie

Hugh Iovatt van de Europese denktank European Council on Foreign Relations vindt dat de Europese Unie veel steken laat vallen. Hij constateert dat Europa wel degelijk wat kan betekenen om naar een twee-statenoplossing toe te werken en zo

Zo komt etikettering eruit te zien.

het conflict tussen Israël en de Palestijnen te beëindigen. Hij bepleit een 'differentiatiebeleid', een Europees beleid dat consequent onderscheid maakt tussen Israël zelf en de nederzettingen in bezet gebied. "De Palestijnse bevolking verliest het vertrouwen in de toekomst, in zijn eigen leiders en in een politieke, vreedzame oplossing." Uit een rapport van de denktank bleek ook dat het debat in de Israëlische samenleving over de noodzaak om te veranderen, onvoldoende gevoerd wordt. De meeste Israëli's zijn volgens dat rapport wel tevreden met de huidige situatie. Ook zij zien niet dat een twee-statenoplossing op korte termijn mogelijk is. In november heeft de EU richtlijnen uitgevaardigd. Europese landen zijn nu verplicht om op landbouwproducten aan te geven of deze uit de Israëlische nederzettingen op bezet gebied afkomstig zijn. **Kuik**: "Daarmee houdt de EU zich eindelijk aan zijn eigen wet- en regelgeving; al in het Associatieverdrag met Israël, de basis voor de relaties tussen de EU en Israël, wordt aangegeven dat de EU de bezette gebieden niet ziet als onderdeel van Israël zelf."

Vredesproces krijgt geen kans

Een andere prominente partner van PAX, de oud-ambassadeur voor Israël en medeonderhandelaar van de Oslo-vredesakkoorden uit 1993 **İlan Baruch**, heeft de afgelopen jaren

veel gesprekken gevoerd met Europese politici over zijn land. Keer op keer benadrukt hij dat Europa een rol heeft om juist ook als vriend van Israël te wijzen op het destructieve Israëlische beleid ten aanzien van het vredesproces. Baruch: "Het geweld in Jeruzalem, de stad waar ik woon, is het gevolg van de tragische aard van de betrekkingen tussen Palestijnen en Israëli's: een militaire bezetting die al bijna 50 jaar duurt. Over anderhalf jaar, op 5 juni 2017 moeten we opnieuw constateren dat er geen einde in zicht is aan deze abnormale verhouding." Baruch's laatste standplaats als ambassadeur namens Israël was in Zuid-Afrika ten tijde van het Apartheidsregime. Hij waarschuwt al jaren voor het afkalven van de democratie in Israël en het ontstaan van tweederangs burgers. Baruch: "Veel rechten worden consequent geweigerd aan de Palestijnen in door Israël bezet gebied, schijnbaar op grond van veiligheid, maar in feite gebaseerd op etniciteit. Met de tijd, ontstond het systeem van een kwaadaardige heerschappij van het ene volk over het andere, een systeem zonder vervaldatum, ondersteund door de enorme militaire aanwezigheid. Nu, met de vierde nationalistische regering van

İlan Baruch (links) en İzhak Schnell (rechts) op bezoek in Nederland.

Netanyahu, bedreigt dit systeem de democratie in Israël zelf. Hij demoniseert de Palestijnen en daarmee is hij medeverantwoordelijk voor het huidige keukenmes-terrorisme."

Snell: "Tot eind jaren '70 werd de bezetting van Palestijnse Gebieden door Israël als iets

tijdelijks gezien in afwachting van een vredesovereenkomst. In de daaropvolgende fase vond een de facto annexatie van ongeveer 60% van de Westelijke Jordaanoever plaats. Inmiddels wonen er een half miljoen mensen in bezet gebied. Ondertussen werden eindeloze vredesonderhandelingen gevoerd die nergens toe leidden.”

Van militair tot vredesactivist

Zowel Baruch als Schnell hebben hun sporen verdiend in het dienen van hun land. Zoals alle Israëlische jonge mannen die niet orthodox gelovig zijn, moesten ze als dienstplichtig soldaat het leger in. Lange tijd moesten mannen tot hun 55ste als reservist nog twee maanden per jaar dienen. Baruch

het advies dagelijks goed onder zijn auto te kijken. Hij lacht het een beetje weg.

Verbonden met Israël

Ook in Nederland wordt het debat vaak erg hard gevoerd. Kuik: “Kiezen voor bemoeienis met het Israëlisch-Palestijnse conflict ligt voor een vredesorganisatie voor de hand. Het is een conflict waarvoor Europa historisch een zekere verantwoordelijkheid draagt. En het is een conflict dat ons na staat juist vanwege onze verbondenheid met het Joodse volk. We voeren ook actie omdat Israël een westerse democratie is die waarden met ons deelt en daarom aan bepaalde standaarden van internationaal recht gehouden mag worden. Helaas wordt

politiek en daarmee een totaal ander Israël in ons leven. Fel waren de gevoelens in de familiekring voor het zo bedreigde Israël, dit land dat volgens het Verbond aan het Joodse volk behoorde. Dit wonder, deze vervulde belofte, dit volk dat de ‘woestijn deed bloeien’. En nu voelt het juist ook als een verantwoordelijkheid om samen met Israëlische vredesactivisten de extreme en ondemocratische tendensen in de Israëlische politiek proberen te keren. Juist in het belang van de vrede. Of dat durf vergt? Tja, Israël moet een gewoon land worden en zijn politiek iken aan het internationale recht. Het moet handelen naar de wet.” ♦

Palestijnse werknemers in een Israëlische dadelfabriekje op de Westelijke Jordaanoever.
Foto: Eddie Gerald/Iaif/HH

vocht als commandant van een tankeenheid in de oorlog in de Sinaiwoestijn. Hij raakte gewond en verloor een oog. Vijf jaar later kwam hij in diplomatieke dienst en vertegenwoordigde zijn land op hoog niveau met vredesbesprekingen tussen Israël en Palestijnen. Schnell diende in de Zesdaagse Oorlog van 1967. Hij was paratrooper en moest ook na 1967 nog vaak in actie komen, meestal op de bezette Westelijke Jordaanoever.

Baruch en Schnell spreken in eigen land hun regering aan op haar daden. Als door-gewinterde vredesactivisten hebben ze veel verbindingen met andere geledingen van het Israëlische maatschappelijk middenveld. Die kritische houding leidt tot bedreigingen door kolonisten. Schnell kreeg van de politie

kritiek op Israël door sommige mensen uitgelegd als naïef of erger, als antisemitisch. Ik zelf heb ook een hele ontwikkeling doorgemaakt. Toen ik in de jaren '50 en '60 opgroeide in een gereformeerd gezin bestond er een sterke identificatie tussen ons, de gelovige kerkgemeenschap, en het Joodse volk, Israël genaamd, zoals beschreven in de Bijbel. Veel van de Bijbelse regels met betrekking tot de sabbat waren van toepassing op de zondag; de sabbatdag die geheiligd moest worden.

We werden verondersteld geen werk te doen. Er werd al op zaterdag een grote pan soep gekookt, zodat ook moeder op zondag niet hoefde te werken. Met de Israëlisch - Arabische oorlogen van '67 en '73 en de periode daarna kwam voor mijn gevoel de

Gedichten met cartoons over de situatie van kinderen in Palestina en Israël

Kinderen overal ter wereld zijn in oorlogssituaties en bezette gebieden vaak de dupe van macht en machteloosheid van volwassenen, iets wat zich uitdrukt in geweld. Arie de Bruin en Len Munnik geven op eigen wijze uiting aan hun verzet tegen deze schendingen van de rechten van de mens en in het bijzonder de rechten van het kind. Zij zijn op bezoek geweest in Israël en Palestina. En wat zij zagen en hoorden laat hen niet meer los ...

Auteur: **Arie de Bruin**

Illustrator: **Ien Munnik**

Hard cover, 56 pagina's

ISBN 978 94 91740 37 4 NUR 306

Levendig Uitgever, 2015

Prijs € 10,-

Dit boek is uitgegeven met steun van PAX.

Warm hart voor vrede

“Bij PAX ervaren we iedere nalatenschap als een blijk van vertrouwen en gebruiken we de financiële ondersteuning om de activiteiten voor vrede voort te zetten.” Sabita Ribai, fondsenwerver bij PAX, vertelt.

Mensen vragen mij vaak: “Vind je dat geen moeilijk onderwerp, praten over nalatenschappen en testamenten?” Maar ik vind het zeker geen moeilijke taak. De mensen die ik spreek, vinden het meestal prettig om na te denken over wat voor hen belangrijk is in het leven. Ik luister ook graag naar hun verhalen; waar ze voor staan en hoe ze betrokken raakten bij PAX. Ik heb eigenlijk iedere dag wel een bijzonder gesprek. Mooi om te horen waar de inspiratie vandaan komt.

Foto: Bob Karhof

Een tijd geleden had ik een gesprek met enkele betrokken oudere leden en donateurs uit Wageningen. Ik merkte dat in gesprek gaan over nalatenschappen geen taboe-onderwerp is, maar op een bepaalde leeftijd heel gewoon is. “Het is belangrijk dat nalaten aan PAX op een eenvoudige manier geregeld kan worden”, was één van de reacties. “Het is goed dat PAX dit ter sprake brengt én vertelt wat voor werk PAX uitvoert. Zo weet je wat je steunt.”

De komende tijd gaat PAX verder in gesprek over ‘geven via het testament.’ Wilt u aan één van die bijeenkomsten deelnemen? Neem dan contact op met Sabita Ribai via e-mail: ribai@paxforpeace.nl of telefonisch 030 233 33 46.

Voor het bestellen van de brochure over nalatenschappen kunt u de [bijgesloten antwoordkaart](#) gebruiken.

Ik steun PAX

Door Geke van Wijnen

Foto: Bob Karhof

Naam: Ir. Johannes van der Harst
Leeftijd: 93 jaar
Woont in: Den Haag
Burgerlijke staat: Gehuwd
Betrokken bij PAX sinds: 1977

Hoe bent u bij PAX betrokken geraakt?

Een paar jaar nadat de atoombommen vielen in Japan zat ik in een college over atoomfysica tijdens mijn studie Technische Natuurkunde. Daar begon iets te broeien: ik besepte hoeveel atoombommen kapot maken. In de jaren daarna begon ik daarom een deel van mijn vrije tijd te besteden aan de uitbanning van deze verschrikkelijke wapens.

In 1977 lanceerde het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) de campagne om samen de kernwapens de wereld uit te helpen. Vanaf eind jaren '70 ontstonden honderden lokale werkgroepen, zogeheten 'IKV-kernen'. Ik werd voorzitter van één daarvan. De val van de Berlijnse Muur was een bijzonder moment, omdat het leek dat er een einde kwam aan de kernwapenwedloop.

Waarom waardeert u PAX?

PAX zorgt voor bewustwording, gelukkig ook onder jongeren. Door de veel buitenlandse contacten van PAX is de invloed groter dan de meeste Nederlanders beseffen. Ik waardeer de vasthoudendheid en het blijvend enthousiasme dat de staf van PAX uitstraalt. Toen ik nog actief bij de club betrokken was, heeft me dat goed gedaan. Mooi aan PAX is haar kritische inbreng in de Nederlandse politiek.

Wat verwacht u van het werk van PAX in de toekomst

PAX kan een pioniersfunctie vervullen. Ik hoop dat PAX adequaat reageert op het vluchtelingenvraagstuk. Laten we bij onze christelijke naastenliefde beseffen dat er grenzen zijn aan het Nederlands en West-Europees absorptievermogen.

Bent u zelf nog actief voor vrede?

Ik heb ondertussen een hoge leeftijd bereikt en het voelt alsof ik mijn taak volbracht heb. Ik heb gedemonstreerd tegen kernwapens, de Berlijnse Muur is gevallen en ik ben tot vorig jaar actief geweest met het organiseren van activiteiten in Den Haag in de Vredesweek. Nu is het de beurt aan een nieuwe generatie. Maar ik houd de ontwikkelingen zeker in het oog!

Hoe explosieve wapens levens in Oekraïne verwoesten

"Ik begrijp niet waarom dit gebeurt. We zijn gewone mensen."

Door Suzanne van den Eynden

Mykyta loopt de trap af van zijn beschoten appartementencomplex bij het dorp Semenivka.

Roos Boer, programmaleider Explosieve Wapens bij PAX, reisde samen met vertegenwoordigers van de VN-organisatie voor de coördinatie van humanitaire hulp en fotograaf Dirk-Jan Visser naar Oekraïne om het leed dat de oorlog veroorzaakt een gezicht te geven. Hun gesprekken met de vele mensen die de gevolgen van explosieve wapens aan den lijve hebben ondervonden, resulteerden in het fotorapport *Collateral: the human cost of explosive violence in Ukraine*.

De foto's van Dirk-Jan Visser zijn vanaf januari 2016 te bewonderen in het Humanity House in Den Haag.

Regionaal psychiatrisch ziekenhuis buiten Semenivka, vlakbij Sloviansk.

Het meest traumatisch was toen alles in brand vloog en ik me realiseerde dat ik niets meer had. Ik begon hysterisch te huilen, en kon niet meer stoppen. Mijn zoon was zo bang. Iedere keer dat hij een vliegtuig of helikopter ziet, schrikt hij vreselijk vanwege de bombardementen. Ik begrijp niet waarom dit allemaal gebeurt. We zijn gewone mensen.

< **Elena (32)**, verkoopster van cosmetica

We hebben al onze spullen verzameld. Het is onmogelijk om hier te leven, iedere dag wordt er gebombardeerd. Er is geen water, geen gas, niets - geen omstandigheden om te kunnen leven. Alle leidingsystemen zijn beschadigd. Ons werd verteld: "Neem mee wat je mee kunt nemen, want dit huis bestaat straks niet meer." Ik ben zeven maanden zwanger.

▽ **Natalia (31)**, transport-specialist bij een particulier bedrijf

Verhalen zoals die van Elena, Gennadiy en Natalia zijn er vele. Allemaal gaan ze over de verwoestende gevolgen van het gebruik van explosieve wapens in dichtbevolkte gebieden, in dit geval in Oekraïne. Over de angst, de pijn, het verlies, het verdriet, kortom het menselijk leed dat deze wapens elke dag weer aanrichten in conflicten over de hele wereld. Leed dat komt in de vorm van talloze dodelijke slachtoffers, verwoeste huizen, vernietigde infrastructuur zoals ziekenhuizen, watervoorzieningen en scholen. Gevolgen die te vaak door beleidsmakers en militairen worden afgedaan als collateral damage, oftewel nevenschade: een te betreuren, maar onvermijdelijk bijeffect van oorlog. ♦

Ik heb 25 jaar in een mijn gewerkt. We stonden buiten in de rij voor brood. Mijn vrouw stond achter me. Het gebeurde zo snel en onverwacht. Ik hoorde ineens twee dingen voorbij komen, als een soort gefluit. Ik kende haar stem zo goed, we zijn 29 jaar getrouwd geweest. Haar naam was Milatovana. God hebbe haar ziel. We dachten dat we dit jaar ons 30-jarig huwelijk samen zouden vieren. Maar dat zal nooit gebeuren.

△ **Gennadiy (55)**, gepensioneerd mijnwerker

Op reis
met...

Vincent Bijlo

Aan zijn keukentafel in Bunnik praat Vincent Bijlo enthousiast over reizen. "Ik reis graag. Reizen is als een soort film: er gebeuren dingen vanzelf en jij reist er doorheen. Je ontmoet mensen, je gaat naar steden die je niet kent. Steden zijn gastvrij, zo'n hele stad ligt te wachten tot je aankomt."

Vincent Bijlo is cabaretier. In september werd hij Ambassadeur van Vrede voor PAX. Dat vond hij heel mooi om te doen: "Het moet eigenlijk altijd Vredesweek zijn". Zijn theatershow 'het nieuwe nu' ging in oktober in première en werd door de recensenten goed ontvangen. In 'het nieuwe nu' verplaatst de blinde cabaretier zich in een zelfrijdende auto. In werkelijkheid bestuurt zijn vrouw Mariska de auto. Samen rijden ze voor de show heel Nederland door. Een kilometer of 20.000 per jaar schat hij, "de halve wereld over".

Tijdens de rit heeft Vincent zijn braille apparaat altijd binnen handbereik. "Ik probeer de actualiteit van de plaats waar ik optreed in de show te verwerken. In de middag lees ik een aantal lokale kranten. In de auto maak ik er grappen over."

Volgens de cabaretier heeft 'het nieuwe nu' zeker met vrede te maken. "Het staat voor mij voor een inclusieve samenleving. Waar grenzen tussen de naties niet meer bestaan. En ook niet tussen groepen. Groepsdenken is de grote vijand van de vrede. Het moet niet uitmaken waar je geboren bent. Verschillen zijn te overbruggen met praten. Syriërs, Nederlanders, Aziaten... we hebben allemaal dezelfde darmen en hersenen. Ik ken ondertussen veel mensen die hebben moeten vluchten. Je moest eens weten wat voor mensen dat zijn. Het is verschrikkelijk dat het debat polariseert. Groepen en politici met eigen agenda's gaan stoken. We zijn veel te hysterisch in Nederland." Ook Vincent ervaart hiervan de gevolgen. "Ik ontvang veel reacties op mijn columns in de krant, ook dreigmails." Toch overweegt hij niet om zijn teksten aan te passen. "Ik vind het belangrijk om niet te verharden in mijn standpunt, dat leidt alleen maar tot meer verruwing."

Wanneer Vincent door Nederland reist, ziet hij de positieve kanten van het land. "Nederland is veel leuker dan je op de radio hoort of op de tv ziet. Journalisten maken liever een stukje over iets wat verschrikkelijk is dan over iets wat leuk is. Dat mag anders: de media mogen veel meer van het land laten zien." ♦

Door Cerian van Gestel

Paspoort

Naam: Vincent Robert Bijlo

Leeftijd: 50

Burg.staat: getrouwd met Mariska Reijmerink

Nationaliteit: Nederlands

Geboorteplaats: Amsterdam

Woonplaats: Bunnik

Heeft gewoond in: Amsterdam, Bussum, Utrecht.

Reist met: poëtische blik

Zit altijd in koffer: braille apparaat

Onafscheidelijke reisgenoot: andere mensen "Ik reis nooit alleen."